

T. 1024.

Soldat

wanapagana waranduse

kambris.

Ennemuistefed jutud.

Kirja pannud

A. Jaakson.

Tallinnas, 1882.

Trükitud J. H. Gressel'i kirjadega.

Soldat

wanapagana waranduse
kambris.

~~~~~  
Ennemuistefed jutud.  
~~~~~

Kirja pannud

M. Jaakson.

Tallinnas, 1882.

Trükitud J. H. Gressel'i kirjadega.

Esenevuri poolst lubatud. — Tallinnas, 16. Oktobril 1882.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

34486

Soldat wanapagana waranduse kambris.

Üks soldat marsis rõõmsal meelel maanteed mööda oma isamaa poole. Temal oli paun selja peal ja pikk mõel rippus tal puusa peal, sest ta oli sõjast tulnud, kus ta waenlastele tubliste kere peale oli käinud ja mitmeki tossu wälja mõtnud. Häkitselt seisis tema ees maantee peal üks inetu wana naine, kes kui maa seest oli ülesse kaswanud. Soldat tahtis juba oma mõeka tuppest wälja tõmmata, kui wana-moor kõrisewa healega rääkima hakkas:

„Sa oled, austatud majore wõi kindrali herra, muidu küll üks tubli ja wahwa sõjamees, aga ma tean sa oled waene, sull ei ole mitte punast krossi praegu taskus, aga kui sa mulle üht wäikest tööd tahad äratoimetada, siis wõid sa niipalju raha saada, kui sa ise tahad.“

„Raha mul oli küll, kui ma sõjas olin,“ wastas soldat, „aga praegu on mul sest wa'purust puudus küll ja ma ei põlga teda sugugi ära, kui ma sinu käest seda nii hõlpsaste wõin saada. Räägi aga ära, mis ma sulle pean tegema. Mina olen mees, kes kas wõi wana-pagana enese kallale lähab.“

„Niisugust meest mina just tarwitan“, kõ-
gises nõid. „Waata, sealt selle suure õõne
tamme sees on lähamb tee wanapagana waranduse
kambridesse. Seal all on kolm kammert. Esi-
meses kambri on wanapagana wafraha kast ja
kasti otsas istub raha waht, üks must koer,
kellel nii suured filmad, kui Hiina keisri kulla-
tud äärtega tee tassid. Teises kambri on wana-
pagana hõberaha kast, mille otsas supi waagna
suuruse filmadega must koer wahti peab. Kol-
mandamas kambri on wanakooni kulla laegas,
mille otsas westikiwi suuruse filmadega koer
wahi ametid peab. Mina annan sulle oma
finise põlle ligi, laota põll pörmenda pääle
laiali, siis tuleb rahawaht kasti otsast maha ja
sa wõid nenda palju raha wõtta, kui sa ise
tahad. Kui sa oma jao raha oled ära wõtnud,
siis lähamb koer põlle pealt jälle ära raha kasti
otsa tagasi. Siu enesele see kõis ümber teha,
mine tamme otsa ja roni sealt alla raha kambri.
Kui sa ülesse tahad tulla, siis hüia, küll ma
tõmban sinu siis jälle ülesse.“

„Bäta ometi üks fõrd oma jahwatamine
järele, wa' konks,“ kätatas soldat, ja ütles mulle,
mis ma siis sinule selle eest pean tegema, et
sa mind wanakooni waranduse urfase juhataks.
Küllap saan muude asjadega isegi mäele.“

„Ah ja! Ma pidin oma asja üsna äraunus-
tama, wastas wanamoor. „Minu ema käis üks-
fõrd ka sealt raha toomas ja unustas siis oma tule-

raua koti sinna alla. Too see tuleraua kot minu kätte, siis ei nõua ma sinu käest enam kedagi."

"Seda võid sa saada," vastas soldat ja sidus enesele kõie ümber keha, pistis wanamoori sinise põlle tasku ja ronis tamme otsa. Tuul oli tamme ladwa maha murdnud ja jäme tamm oli nenda palju seest lõnes, et mees lahkestes alla võis minna. Soldat ei mõelnud ka kaua, vaid laskis ennast puud mööda alla libiseda. Kui ta wiimaks oma jalge all jälle kindla põhja tundis olevad, hakkas ta enese ümber vaatama. Ta oli ühes suures kambri moodi ruumis, mille seinad, lagi ja põrmand kõik hiilgawast wäsest olivad, mille hiilgwusest ka see ruum walgustatud sai. Häkitselt nägi ta ühes nurkas suure kasti, mille otsas raha waht istus ja oma lätkiwa, teetasfi suuruse filmadega erinal soldati otsa wahtis. Kanade päralt, kuidas nüüd majore herra püksid jalgas lõdiseva hakkasivad. Wiimaks läks ta julgemaks ja pidi juba wanamoori põlle pruukima hakkama, kui tal meele tuli, et siin ruumis wanapagana wäskraha kast seisab. Ta wõttis kõik oma julgust kokku ja sammus koerast mööda uffe juure, mis tõise tuppa wiis. Ka tõisest tuast sammus ta läbi ja läks kolmandamase kambri, kus wanakonni kulla laegas nurkas seisis ja westikiwi suuruse filmadega koer laeka peal wahti pidas. Ta laotas wanamoori põlle laiali maha ja koer sammus niikohes senna peale, nenda kui wanamoor ette oli kuulutanud.

Müid wöttis soldad raha kasti lahti ja top-
pis pauna, saapad ja kõik taskud fuld tufatifi
täis, pistis tuleraua koti, mis raha kasti kõr-
was ühe kolmejalgsse peal seisis, põue ja laskis
ennast jälle läbi õensa tamme wälja tõmmata.
Kui ta tamme otsast maha oli roninud, hakkas
wanamoor kohe tulerauda pärima, nenda et sol-
dat mõtlema hakkas, et ehk see tuleraud mõne-
suguste omaduste pärast õige tähtjas wõis olla
ja küsis seepärast wanamoorilt:

„Ütle wa' kongs wõi kongs, mis sa selle
tulerauaga tahad teha, see peab ikka üks ime-
riist olema, et sa teda nenda hoolega pärid.
See näitab sulle kullast kallim olevad.“

„See on minu ema omadus, nenda kuidas
ma juba enne sulle ütlesin,“ wastas wanamoor,
„ja mina pean teda kui ainust mälestust, mis
minu emast minule järele on jäänud, väga
kalliks. Pealegi ei puudu see sugugi sinuse,
mis mina sellega teha tahan. Sina oled oma
wäikse waewa eest hulga kulda saanud ja pead
tuleraua minule andma.“

„Mis minule andma?“ kätatas soldat, „ma
küsisin sinu käest, wa' kongs, mis sa selle tule-
rauaga tahad teha? Kui sa heaga ei taha ütelda,
kül ma siis ju' wa' kartsund naha muredaks teen.“

„Ei ütle ühti!“ kääksus wanamoor, „wõi
löö mind kül maha.“

Soldati süda sai niisuguse wastuse peale
täis ja ta hakkas lapiti mõdegaga wanamoori

nahka parkima. Wanamoor kisendas kui kisse tall soldati küinte wahel, aga ei ütelnud mitte, mis ta tulerauaga tahab tegema hakata. Wiimaks andis soldat wanamoorile ühe hea wopsu mõdegaga kaela jätku pihhta ja wanamoori pea lendas kui kaapsas olade pealt maha. Ujawiitmata mässis soldat nüüd oma kulla wanamoori põlle sisse ja hakkas lähema kuningriigi pealinna poole sammuma.

Linna jõudnud, üüris ta omale kõige uhkemas mõderastemajas kõige toredamad kambrid elamise tarbeks, sõi kõiksugust kallist toitu, sõi kallist karjajaaku, kandis uhkeid riidid, käis selle linna kõrgemad sugu meestega pidudel ja elas, na' ühe sõnaga ütelda, just kui rikas mees. Oma sõbrade käest kuulis ta ka, et selle linna kuningal üks ütleмата ilus tütar olemat, aga seda ei mõiwat mitte näha saada, sest kuningas hoida teda toredas waff lossis wahi all, sellepärast, et tema sündimisel käinud üks wanamoor ennast anneks pakkumas. Teda pole aga mitte wastu mõdetud. Wanamoor läinud mõimates minema ja ütelnud enne weel, et sest kuninga tütrest saawat eluaegas ühe lihtsoldati naine. Sellepärast hoida kuningas nüüd oma tüdart waff lossis wahi all, et tütar mitte alamaid inimesi ei näeks, ega mõnda soldatid armastama ei hakkaks. Mitte keegi ei tohtiwad tema juure minna, muud kui kuningas üksi oma wa' kõise poolega käia teda päewas paar korda vaatamas.

Soldatil tuli selle jutu järele suur igatsus seda ime ilusad kuniinga tütar näha saada, aga see ei olnud kuidagi võimalik. Et ta mitte oma soovi täita ei võinud, seepärast hakkas ta veel lustilikumalt elama ega pannud seda sugugi tähele, et tema raha wara juba otse hakkas lõppema. Warsti oli see pääw kätte tulnud, kus ta viimase kuld tüki wälja pidi andma. No mis nüüd heaks nõuks wõtta?

Soldat ei mõtelnud kaua, waid wõttis wanamoori põlle ligi ja läks wanase tutwase kohta wanapagana waranduse kambri juure ja tahtis sealst jälle üht seljatait kulda tuua. Ta leidis küll wanamoori luud ja kondid maantee äärest maast, kus ta teda maha oli löönud, aga õnes tamm oli kui tina tuhka kadunud. Nüüd oli soldatil meel kaelas. Viimaks wõttis ta nõuks kord weel pealinna tagasi minna. Kuidas mõeldud, nenda tehtud. Ta müis seal oma uhked riided ja muud iluasjad ära ja sai nende eest niipalju raha, et ta wagusel wiisil elades selle rahaga kõik oma eluaeg oleks läbi saanud, aga tal oli kord priiskamise tuju peal ja lõi selle raha paari päewaga läbi. Kui wiimane kopik wälja oli antud, pidi ta omad uhked kambrid fenna paika jätma ja ühte kitsase, pimedase toakesese ülese katukse alla elama minema. Kõik tema sõbrad, kes külluse ajal kui kärpsed ta ümber oliwad olnud, jätsiwad teda nüüd maha ja waene mees pidi ülewel katukse tuas oma

soldati põlised riide narakad ise natuke kofku kohendama ja kõhtu ülejäänud kuiwa palukestega täitma.

Ühel õhtul istus ta pimedas toakeses ja mõtles järele, kuidas jälle raha järje peale saaks, et natuke toitu ja filmavalgust mõiks osta. Häkitselt tuli tal meele, et tal seal tuleraua kottis, mis ta wanakonni waranduse kambrist oli toonud, üks küinla ots on. Ta otsis tuleraua koti ülese, mõtis tuleraua wälja ja hakkas tuld lööma, aga niipea, kui ta ühe täksu rauaga kiwi külge lõi, kargas tua üks lahti ja teetassfi suuruse filmadega koer, kes wanakonni waranduse kambriis wafkrahaga kasti hoidis, seisib ehmatand soldati ees ja küsis: „Mis soowite, mo herra?“

Nüüd oli soldatil aru käes, mikspärast wana-moor nii kangeSte seda tuleranda himustas. See tulerand oli wanapaganal selle tarwis olnud, et raha kastide hoidjatele käsku anda, kui tal midagi tarwis oli, sest ühe löögi järele tuli wafkrahaga waht, kahe löögi järele hõberaha ja kolme täksu järele kuldraha waht tuleraua omamiku juure ja täitis kõik, mis ta peremees soowis.

Soldat lõi nüüd tulerauaga kolm täksu ja kõik kolm koera seisiwad tema ees ja küsisiwad: „Mis soowite, mo herra?“

„Muretsge minule filmapilk raha,“ kãritas soldat.

Koerad kadusiwad kui tuul ja oliwad ühe filmapilgu pärast jälle tagasi, igauhel suur raha-

kot lõugade wahel. Soldat wöttis rahakotid wastu ja saatis koerad jälle oma teed.

Nüüd hakkas soldatil jälle lustiline elu. Ta üüris enesele jälle oma toredat lambrid ja sõi ja sõi jälle endist wiisi oma wana sõbradega. Aga lustilise eluga tuli tal ka jälle suur igatsemine seda imeilusad kuninga tütar näha saada, mis wast lossis wahi all peeti, nagu mõnda kurjategijat. Wiimaks tuli tal ühel õhtul hea nõu meele. Ta wöttis oma tulerana ja lõi ühe täkku. Silmapilk seisis ka kõige wäiksema filmadega kutsikas soldati ees ja küsis: „Mis soowite, mo herra?“

„Kas sa wõid seda kuninga tütar mo juure tuua, keda siin wast lossis kinni peetakse,“ küsis soldat.

Koer pani sõnalausumata punuma ja oli juba tõisel filmapilgul jälle soldati juures tagasi. Kuninga tütar magas koera selgas istudes ja oli ka tõeste nenda ime ilus, et soldat temale ilma tahtmata musu andis, nii mis matsatas. Sellepeale wiis koer kuninga tütre jälle wast lossi tagasi ja soldat jäi ükfinda selle üle järele mõtlemä, kuidas ta seda kuninga tütar üsna õiguse nimel omale wõiks saada.

Tõisel homikul, kui kuningas oma wa' tõise poolega eneste tütre juures koha finnitust wõtsiwad, rääkis tütar, et temal minewal öösel üks imelik unenägu ühest soldatist ja koerast olnud. Ta olewat koera selgas sõitnud ja soldat olewat

tale musu annud. See soldat olewat nii ta meele järgi olnud, et see nägu tal alati filmade ees seista.

Kuningas ehmatas niisuguse jutu üle ära ja saatis järgmisel ööl ühe wanamoori oma tütre woodi juure wahti pidama, kas ehk mõni soldat üsna ilmsi öösel tema tütrele wõerusel on käinud.

Teisel öösel laskis soldat kuninga tütre jälle oma juure tuua. Koer jooksis kuninga tütrega kül kärmeste, aga wahtis oleja wanamoor jooksis oma penikoorma pikkuse saabastega ka niisamma ruttu ja tegi selle maja peale, kuhu koer kuninga tütrega sisse läks, kriidiga ühe risti, läks siis kodu ja heitis puhkama. Koer wiis kuninga tütre wähe aja pärast jälle tagasi. Kui ta aga nägi, et maja peale üks rist oli tõmmatud, wõttis ta kriidi ja tegi kõige linna majade peale ristid.

Homiku warakult tuli kuningas oma wa' tõise poole, wanamoori ja kõige oma ülema isandatega waatama, kus kohtas tema tütar öösel käinud.

„Seal see maja on,“ ütles kuningas, ja näitas käega ühe ristiga maja poole.

„Ei, ei, seal see maja on, mo armas mees!“ ütles kuningaana ja näitas käega ühe tõise maja poole, kellel ka rist ukse peal oli.

„Aga kõik majad on jo ristitud,“ ütlesiwad tõised kuninga saatjad, „meie otsimine ei maksa midagi“ ja kõik läksiwad paha meelega tagasi. Kuningaana ei heitnud aga weel mitte meelt ära. Ta õmbles wäikse koti, pani tangu täis

ja sidus teda salaja oma tütrele selja peale finni. Ühe nurga sisse lõikas ta väikse haugu, nenda et tangud kõige vähema raputamise läbi sealt haugust välja hakkasivad jooksuma.

Dösel tuli jälle soldati koer, wöttis kuninga tütre niisammuti kui enne oma selga ja jooksis oma peremehe juure, sest see armastas kuninga tütart nenda, et ta mitte üht päewa ilma temata enam elada ei wõinud.

Kui koer järgmisel dösel jälle kuninga tütreka soldati juure jooksis, ei pannud ta sugugi tähele, kuidas tangud väikesest kotist maha pudesidwad. Dösel homikul oli kuningal aru käes, kus tema tütar dösel oli käinud ja ta laskis soldati wangi panna.

Soldat istus nenda kaua pimedas wangi-kojas, kuni tema peale kohut mõisteti. Kolmandamal päewal kuulutati temale ette, et ta ülespoodud peab saama. Soldati suurem õnnetus oli see, et ta oma tulerauda pole wõinud rutulise wangipanemise pärast ligi wõtta. Ta oli teda oma elukortlise unustanud. Ühel homikul nägi ta oma wangikoja pisukesse akna läbi, kuidas rahwas linnast välja poomise platsi poole ruttas. Kõik tahtsidwad näha saada, kuidas see julge kuninga tütre armastaja wõllasambas sipleb. Rahwa seas jooksis üks kingisepa õpi- pois nenda tubliste kolme jala pärast, et tal teine pantuhwel jalast ärapõrkas ja otse soldati wangikoja akna alla maha kukkus. Kui tuhwle

omanik teda sealt ära läks mõtma, karius soldat läbi afna:

„Pea kinni, ja wäike naha raistaja. Mis pagan sa jooksed, nenda et pantuhwled sull jalgas katkümmeend neli ja üks pool lõowad ja mõni sinu pantuhwlete lagina pärast rabanduse haiguse saab ja pealegi ei näe sa seal wõllasamba juures mitte midagi, kui mind seal ei ole. Parema tõmba oma koiwad hästi sirgu ja jookse sinna wõerastemajase, kus mina elasin, ja too minu tuleraua kot minu kätte. Kui sa tuleraua koti enne minu kätte tood, kui mind siit forkaft wälja wiitakse, siis annan ma sulle karnitsa täie fulda. Sa tead kül, et mul raha nagu raba on.“

Di wennike, kuidas kingisep nüüd punuma pani, nii kui oleks tal põletaja püksis olnud. Ei mõinud enam aru saada, kas ta jooksis poolkaksat wõi poolkolmat. Wähe aja pärast oli ta tuleraua kotiga soldati juures tagasi ja sai selle eest lubatud karnitse täie fulda, mis koer soldati kätse peale poisile tõi.

Linna ehitatud ühe suure lagediku peal oli wõlla ehitatud. Ümberringi seiswad sõjariistatega ehitatud soldatid ja nende taga wahtiswad inimesed pärani suu ja silmadega. Kuningas istus kuningaanaga ühe järje peal ja kohtuherrad ja muud ülemad riigi ametnikud istusid pool ringis nende wastu. Waene soldat seisus juba wõlla all ja kõis oli juba faelas. Praegu tahtis timukas tal jalge alust järgi alt

ära tõmmata, nenda et ta õhu sisse siplema oleks jäenud, kui soldat paluma hakkas:

„Armuline kuningas! Tga waese patusele täidedatse enne surma üks väike palwe, lubage seepärast mind ka enne surma üks piip tubakat suitsutada. Kui ma mõne hea lähmaka suitsu saan tõmmata, ehk on siis kergem surra. Kui mul võimalik on, siis tasun ma seda head teile weel enne surma ära.“

Seda lubas ka kuningas temale.

Soldat toppis nüüd oma piibu kallist karuse tubakat täis, wõttis siis tuleraua wälja ja lõi tuld; üks, kaks ja kolm täsku. Kõik kolm koera seisiwad filmapill tema ees, wahtisiwad oma suure filmadega kuninga ja kohtumõistjate otša ja küsisiwad: „Mis soowite, mo herra!“

„Mida ke, et ma mitte ülespoodud ei saa,“ wastas soldat, „ja näidake kuningale ja kohtuherradele, kuidas meie pool kohut mõistetakse.“

Oh sa siine sada seitsekümmend wiis, mis nüüd sündis. Koerad asusiwad kui tuul kohtuherrade kallale ja saatsiwad neid, mõnda peast ja mõnda jalust kinni wõttes, õhu sisse jaltama. Kõige suurema filmadega koer saatis kuninga ja kuningaana sedasamma moodi pilwede alla tõndima.

Nahwas karjus: „Sina pead meie kuningas olema ja endise kuninga ilusa tütre omale naiseks saama.“ Nad tõstsiwad soldati kuninga tõlda ja wiisiwad teda lauldes ja õiskades kuninga lossi ja

tõstsiwad teda kuningaks. Nis kuningas tütar tuli wass lossist wälja ja sai kuningaanaks, ega leinanud oma wanemid sugugi taga, kes teda kõi ta eluaeg kui wangi oliwad wass lossis kinni pidanud.

Nelja nädali pärast hakkasiwad toredad pulmad, mis kaks nädalid wältasiwad. Pulma laua peal aurasiwad kärese kät ja worsti witrakas, kure erne leem ja küpse sibulas ja palju muid kallid roogasi, mis igal mehel watsa püüdsiwad rebenema ajada, kes esimese õhinaga paari suutait hüwa rooga ülemäära wõttis.

Soldat elas kuu aega õnnelikult oma imeilusa naisega ja walitses oma alamid helduse ja õigusega. Tulus tuleraud oli kuu aega tema järeltulejate käes tarwitada, kuni ta wiimaks wanaduse pärast keskelt pooleks läks. Kõl katsusiwad kuulsad sepa meistrid teda kinni jätkata, aga see ei läinud korda. Tulusa tuleraua tükid on aega mööda ka kaduma läinud, ega pole neid siia ajani weel keegi leidnud, ehk neid küll hoolega taga otsitakse.

Rassi Jaak.

Kord elas Wiimse waldas, Rassi talus, õige jõuakas, aga ahne ja ihnus peremees Jaak oma naise Wiinga. Rassi ei olnud neil mitte,

sest mis nende leiwa raiskajatega teha, aga seda rohkem seda wa' raha kõnda, keda lugedes ja waadates wanakesed oma aega wiitfiwad ja endid rõõmustasiwad. Sseenestele ja perele korra pärast süia anda. — seda ei tulnud neil meelegi; ehk kust seda wälja wõtta? „Täie watsaga on sant tööd teha ja ööse paha magada,“ ütlesiwad Jaak ja Wiu. Nendawiisi rääkides pigistasiwad wanad ihnus hangud pere õhtuse söögi nenda kofku, et need waewalt poole kõhutäit saiwad.

Ühel sügisisel õhtal, kui wälja peal ega ka õues enam kedagi teha ei näinud, pani Jaak küinla otša latriise põlema, kutsus sulase ja tüdriku appi, läks aita, mõetis ruffid kotidesse ja pani wantri peale. Ütles homme warakult Tallinna minna tahtwad, silku, soola ja rauda tooma. Õhtu sööma laual, kus kõik oma teatud jao toitu oliwad ära söönud, ütles Jaak Wiule: „Kuule wa' kallis, ega mina homiku enne linna minemist enam ei söö ja leiwa kotti pole kaasa ka tarwis panna, sest ma tulen jo õhta tagasi, seepärast otsi mulle weel midagi süia, et ma homme õhtani wõin aidata.“

„Reem on otšas,“ wastas Wiu, „aga ma toon sulle silku, leiba ja taari.“

Wiu tõi siis ka tüki leiba, kolm silku ja kannuga taari ka. Jaak sõi ja tänas ja õnnistas iga suutäie järele oma kallist, helled naisulest ja lubas tale linnast ühe sarmilise saia tuua.

Homiku wara rakendas Jaak hobuse wankri ette ja läks suurt maanteed laudu Tallinna poole. Tondi kõrtsi ees pidas ta hobuse kinni ja läks ise kõrtsu tuppa piibu peale tuld panema. Seal nägi ta üle leti taga kambriis ühe reisija pruukosti wõtmad.

„Oh! Ah! Oh!“ ohkas Jaak, „kui mina ka loid enne surma ühe seesuguse kõhutäie süia peaksin saama, siis ei oleksin ma wist mitte enam Kasfi Jaak.“

Jaak mõtles edasi ja tagasi ja raha näis tal ikka kallim olewad, kui üks hea kõhutäis. Aga see hea magus toidu hais ajas wiimaks Jaaku pea arud segamine ja ta küsis kõrtsmiku käest: „Mis üks niisugune kõhutäis õige maksma tuleb, nagu see herra seal praegu sööb?“

„Ega ta maad ega ilma maksa,“ kostis kõrtsimees.

„Kas ma wõin ühe kõhutäie saada?“ küsis Jaak.

„Kül wõid saada, kui sa aga tahad,“ kostis kõrtsmik, „roogasid on mull kül. Kas katan laua walmis?“

„Eks sa anna siis peale,“ ütles Jaak weni-tades.

Kõrtsimees pani ka toidu filmapilk laua peale ja Jaak hakkas sööma. Esimest suutäit maitsedes ütles Jaak iseenesele: „No waat' kus ka toit! Seesamma suutäis on juba rubla w. Art. Kui mo wa' kallis kõrwane Wiin seda teaks, et ma

siin — — ta arwaks wist surma tunni ligidal olewad."

"Suutäis ja rubla," kordas kõrtsmik õige tase, "sealt woin ma jo midagi teenida." Kõrtsimees luges ka hoolega kõik Jaagu suutäied ära ja pani mõned omalt poolt weel juure.

Jaak aga sõi nii mis ägises ja et wats rebenema lippus. "Kõrtsmik paneb mind muidugi kõik wälja maksma," pomises ta iseeneses, "miks pärast ma siis tema kasuks järele pean jätma. Ega igapäaw hüwa rooga saada pole." Ta toppis suho, kuni kõik toit otjas oli ja kõht juba üleliigse koorma pärast pakitjema hakkas. Nüüd pühkis Jaak käiksega oma suu puhtaks, wõttis siis raha kotist 25 kopikad hõbedad, pakkus seda kõrtsimehele ja pomises iseeneses: "Saab näha, kas annab sellest tagasi ka, wõi wõtab ehk kõik ära."

Ots kolmakkümmend, kui suured filmad Jaak nüüd tegi, kui kõrtsimees ütles tal 180 rubla hõbedad maksa olewad.

"Oh sina häbemata ahnepäits," karjus Jaak, "sina saadana sulane tahad ühe kõhutäie eest saada 180 rubla. Sinu ülekohtuse kere sees ei ole wist enam mitte ühte tilka ristiinimese werd."

"Sinu sõimamine ja sajatamine ei maksa minu toitu mitte ära," wastas kõrtsimees rahulikult. "Kui sa mitte raha ära ei maksa, wiin ma sinu kõhtu ette. Seal saad oma sõimamise eest paarikümmend sirakast alumise selgroo otja

juures olewa pehme koha peale ja pead oma mõla ikka ära maksma."

"Naha mul kül julle anda ei ole," ütles Jaak hirmuga, „aga minu hobuse ja rufki koorma mõid sa kül võtta."

Nende sõnadega läks Jaak uksest välja ja hakkas jala linna poole kõmpima, kõht head rooga ja süda tulist viha täis. — Mis veel Wiu kodu saab ütleva, kui Jaagu, oma kalli tõisepoole maiusest teada saab. Iseennast sõimates ja kahju üle kurtes, jõudis ta wiimaks Veneturule. Ta ei pannud pahameelega sugugi tähele, et üks wana soldat Viima kõrtsist õige tema ligi ta juttu kuulates tema järele käis.

Veneturul jäi Jaak esimest korda seisatama. Ta tahtis järele mõelda, kuidas kimbatuselt peaseda mõiks.

Seal astus soldat Jaagu juure, teretas ja küsis: „Mis sull' wiga on, küla onu? Näitad just seda nägu, kui oleksid praegu oma kalli naise maha matnud."

Jaak rääkis kõrwa tagust sügades ja ohkades soldatile oma loo otsast otsani ära ja küsis head nõu.

„Ära sellepärast, armas küla onu, nenda magushaput nägu tee," wastas soldat. „Maksa minule üks rubla, siis ma õpetan, kuidas sa oma hobuse ja koorma mõid kätte saada."

„Ei, ei! Rubla on liig palju. Seda ma kül ei maksa."

„Koh poole rubla sa wõid ikka anda.“

„Oh kulla wader! Kust ma wõtan selle poole rubla?“

„Koh minugi pärast. Sa oled waene mees, seepärast lepin ma ihe karulisega.“

„Wõi need karulisedgi just pius kaswawad.“

„Ütle siis ise, kui palju sa mulle õpetuse eest maksta tahad?“ küsis soldat wiimaks paha meelega.

„Ihe kopiku annan ma hea meelega,“ wastas Jaak.

„Hea küll! Maksa kopik wälja ja ma õpetan siis kohe.“

„Ei nii rumal ma pole,“ wastas Jaak, „et sulle enne raha maksan, kui hobune ja koorem käes on.“

„Sull on õigus,“ wastas soldat, „enne peab töö tehtud saama ja siis palk maksetud. Säh wõta see wäike puss nuga, mine kõrtsimehe juure, wõta nuga näidates tema õlast kinni ja küsi: Mis maksab sinu õla liha nael? Küll ta siis sinu hobuse ja koorma kätte annab.“

Jaak tänas ja läks kohe minema, mis kannad aga wälkusiwad. Soldat läks luusides taga järele.

Tondi kõrtsi jõudes wõtis Jaak tõise käega kõrtsimehe õlast kinni, tõisega näitas nuga ja küsis karedaste: „Mis maksab sinu õla liha nael?“

Kõrtsimees ehmatas ja waatas Jaagu filmi, aga seal ei olnud nalja näha, sest need põlesiwad ja läkisiwad kui mõnel werejänulisel tiigril.

„Võta oma hobune ja koorem,“ ütles kõrtsimees ennast Jaagu küinde wahelt lahti rabades, „ja katsu et minema saad. Sa oled wist hulluks läinud ja tahad mind waeft patust elusalt nahka panna.“

Jaak rakendas ruttu oma jälle saadud hobuse ja koorma kokku ja ajas, kartes, et soldat oma õigusega teenitud kopiku järele tuleb, kõige õigemad teed kodu poole.

Õnnelikult kodu jõudes jutustas ta kiire sõnadega Wiile oma õnnetumad ja õnneliku juhtumist ja wahtis isi ühtelugu aknast wälja, kas ehk soldat oma kopiku järele tuleb.

„Mis ma nüüd pean tegema? Sealst ta tulebki — aga mina tale kopikud küll ei anna,“ hüidis ta häkitselt kohkund näol. „Ma lähen sängi, pean hinge kinni ja sina Wiin ütle temale, mina olemat järsku ära surnud.“

Üks, kaks, kolm wiskas Jaak muist riidid seljast ära, puges sängi ja tegi ennast surnuks, kuna Wiin enesele kurwa näo tegi, sõrmega filmad märjaks tegi ja nenda ennast leinajaks leseks muutis.

Soldat astus teretades tuppa ja küsis: „Kas siin elab Kassi Jaak?“

„Jah!“ kostis Wiin õhkades ja muutsudes. „Siin ta elas, aga nüüd on surnud. Käis täna linnas, pidi natuke ruffid müüma, silkku, soola ja rauda tooma, aga haigus oli kallale tulnud, sai waevalt hingega kodu, wiskas sängi pittäli, win-

gerdas weel, — ja — olligi furnud! — Oh mina waene, õnnetu leff! —

„Oh minu kallis sõber Jaak! Sina oled juba ära koolenu ja mina pean weel elama,“ ütles soldat ja läks muiul näol süngi juure, katsus Jaagu pead ja hakkas hammastega tema ninase kinni ja sosistas tasakeste: „Maksa minu kopik wälja ja anna minu püss nuga kätte.“

Jaak aga ei liigutanud ennast mitte ja Wiinuttis ühte lugu, põlle nurgaga filmi pühkides. Aga soldat oli nagu juhm, ei hakanud araminema, waid istus süngi ääre tooli peale, nagu mõni kodune inimene ja Jaak ja Wiinuttis siwad ahastusega, et ehk peawad soldatile wiimaks ikka kopiku wälja maksuma.

„Surnu pärib oma õigust,“ ütles soldat wiimaks Wiinule. „Paneme wee soja, peseme ta puhataks, teeme puusärgi ja matame maha. Pühapäew on paras matta, siis saab ta juba kolm päewa furnud.“ Soldat pani ise tuld wee paja alla, ajas wee hästi palawaks ja pesis Jaaku nii palawa weega, kui käed aga wähe kannatasiwad, aga Jaak ei liigutanud ennast mitte. Soldat ja sulane tegid puusärgi walmis ja paniwad Jaagu sisse. Raks päewa walwas soldat puusärgi juures, aga Jaak oli ikka furnud. Aga öösel kuulis soldat, kuidas surnu tasakeste puusärgist wälja ronis. Ta käis wist wana kõhumoona wälja wiimas ja uut peale wõtmas. Pühapäewal wiisiwad Jaagu omaksed ja soldat Jaagu Piritä surnuajale. Kirik-

herra tahtis Jaaku maha matta, aga soldat palus luba teda kabelise panna, üteldes: „Ta oli elu ajal minu kõige parem sõber. Ma tahan mõni öö veel tema seltsiks olla, teda walmates. Tulewa pühapäew võime meie teda maha matta.“

Kirikherra lubas. Jaak panti kabelise ja soldat jäi juure walmama.

Umber poole öö ajal kuulis soldat inimeste rääkimise healt surruaedas. Warsti tuliwad ka sammud kabeli poole. Soldat peitis ennast puusfärgide taha kabeli nurga sisse eest ära. Waevalt oli ta sellega walmis saanud, kui ka hull mehi kabelise astusiwad. Nad paniwad küinla otja põlema ja hakkasiwad raha lugema. Need oliwad rööwled, 12 meest, kes siia eneste saaki oliwad jagama tulnud. Nad oliwad enne mitu korda seal kabelis eneste rööwitud saaki jaganud ja nõupidamisele kokku tulnud, sest seal ei olnud neil ühtegi luurajad karta. Elusad inimesed öö ajal sinna ei läinud ja surnutest nad ka kedagi ei kartnud.

Nende peamees hakkas ka kohe raha lugema. Ta luges kaksteistkümmend hunikud ja pani igase hunikuse ühesuuruse osa raha. Aga kui kõik raha ära oli jagatud, jäi üks kopik üle ja peamees küsis tõiste rööwlite käest: „Kes selle kopiku peab saama?“

„Mina!“ kostis soldat jämeda healega oma peidu urkast.

„Ei, mina!“ karjus Jaak puusfärgist välja karates.

Röömlid ehmatafiwad niisuguse kodukäija loo üle nenda ära, et kabelist ja furnuajast wälja joofsiwad, nii kui oleks neil wanapagan tulise tangidega kannul olnud. Jaak ja soldat jaotasiwad nüid raha pooleks, aga üks kopik jäi jälle järele. Selle kallal läksiwad nad waidlema. Soldat tahtis seda kopikud omale, aga Jaak ei annud.

„Sina oled kopiku mulle wõlgu,“ pöörutas wiimaks soldat, „se kopik saab mulle.“ Aga Jaak ei annud, waid tõreles kui pöörane wastu.

Rööwli pealik korjas wahel ajal oma mehed kofku ja püidis neid julgustada. Nad tuliwad ka wiimaks furnuajale kofku, aga kabeli juure ei tahtnud keegi minna. Seal läks peamees ise kabeli juure ja pistis oma pea kabeli aknast sisse, kus Jaak ja soldat kibedaste kopiku pärast waidlesiwad. Kui Jaak rööwli pead nägi, tõmmas ta selle peast mütsi ära ja andis soldatile, üteldes: „Säh see müts sulle kopika eest, aga raha ma sulle ei anna.“

Rööwli pealik pani suure hirmuga kui wälf punuma ja oma seltsimeeste juure jõudes jutustas ta neile: „Meid on kaksteistkümmend meest ja raha oli meil õige palju, nenda et meie kõik oleksime rikkaks meheks saanud, aga kabelis on kuradi si nenda palju, et igaüks sest rahast aga ühe ainja kopiku sai ja üks siiski weel ilma jäi. Sellele anti minu müts kopiku eest.“

Kui rööwled niisugust lugu kuulsiwad, läksiwad nad kohe minema.

Jaak ja soldat hakkasivad ka minema. Nad olivad mõlemad hulga raha saanud. Soldat läks tänades Tallinna poole, et Jaak temale mitte tema kopitud wälja ei maksnud ja et tema nüüd sellel läbi korraga rikkaks meheks saanud. Jaak läks jälle tänades Rassi poole, et soldat tema käest kopitud saama tulnud, tema nenda ärasurema pidanud ja nüüd selle wäikse waema eest oma endiste kuld-
tükidele hulga kuld rebasid lisaks wõis wiia.

Nenda wõib ihmus ja ahne ka weel õnne leida.

Kohtlane.

Ühel isal oli kolm poega. Kaks wanemad poega olivad täie meele mõistusega ja targad inimesed, aga kõige noorem oli kohtlane ja isa ega wennad ei pidanud temast palju lugu. Kui wanemad wennad õhtuti peerutule juures istudes ühest ehk teisest hirmsast asjast ehk mõne tondi loost jutustasivad ja seal juures ütlesivad: „See ajas hirmu peale“ — siis ütles noorem wend alati: „Peaks ma ka tunda saama, mis see hirm on.“

Wiimaks wõttis isa nõuks oma noorema pojale kord hirmu teha. Nende elupaigast oli kolm wersta eemal üks kõrts ja tee kõrtsi juure käis furnuaja kõrwast mööda. Isa andis ühel pimedal sügise õhtal oma noorema pojale lähkre ja raha ja käskis teda kõrtsist wiina tuua ja ütles tale:

„Kui sa tagasi tulles furnuajast mööda tuled, küül sa siis tunda saad, mis see hirm on.“

Pois läks ja pomises ise ühtelugu hea meelega: „Ma saan täna hirmu tunda, hirmu tunda.“

Kui kohtlane läinud oli, käskis ta wanemad poega enesele ühte walget riidet ümber wõtta ja furnuaja lähedal kohtlasele hirmu teha, kui ta kõrtfist tagasi tuleb. Wanem wend läks ja kui wiina tooja tagasi tulles furnuajalt mööda läks, astus ta temale häfiste tee peale ette ja lootis, et kohtlane hirmuga plagama saab panema. Kohtlane küsis aga kohe karedaste: „Kes sa oled ja mis sa siin teed?“ Hirmutaja ei lausunud aga sõnagi.

„Ah sa ei mõistagi rääkida,“ karjus kohtlane, „ma tahan sind warsti õpetada.“ Nende sõnadega andis ta walge kogule wiina lähkrega hea lopsu pähe. Lähker läks lõhki ja kõrmad jäiwad üksi weel paela otsa, aga ka walge kogu tulkus healitsemata maantee peale maha. Kohtlane ise läks aga sõnalausumata edasi ja wahtis terawaste ümberringi, kust poolt see hirm ometi peaks tulema, aga kedagi ei olnud näha, keda ta hirmuks oleks mõinud pidada. Nukra meelega läks ta kodu ja ütles isale, et ta hirmu kuskil 'pole näinud.

„Kuhu sa wiina lähkre oled pannud?“ küsis isa.

„Üks walge, inimese moodi kogu tuli mulle tee peal wastu,“ wastas kohtlane, „ei läinud tee pealt eest ära ega wistanud minu küsimise peale. Mo meel sai pahaks ja andsin tale lähkrega ühe lopsu lagipähe, nii et lähker lõhki läks.“

Nagu sa isegi näed, on paljad kõrvad weel paela otsas. Rahju sest heast lähkrest."

Isa jooksis hirmuga tuast wälja surnuaja juure waatama, kus poeg jäenud on. Poeg oli keset maanteed firewile maas, ega liigutanud enam oimofestki. Wanamees kandis surnu koju ja hakkas seal pahameelega kohtlast wemmeldama, sõimas teda wenna tapjaks ja käskis teda filmapill majast wälja minna, ega ilmaski enam tagasi tulla.

"Oleks ma teadnud, et see minu wend oli," pomises kohtlane, "ega ma siis poleks oma head lähkert lõhki lõõnud. Aga ega see minu süü 'pole, et ta ühe põraka nupu pihta sai. Mikspärast ta eest ära ei läinud? Sa on tal õrn pealuu, just nagu kärpsel. Minu pealuu tahab enne mitukümmend niisugust lähkri hoopu saada, enne kui ta lõhki läheb."

"Ah sina lontrus tahad ennast weel wabandada," karjus isa. "Sõudu on sull küll nagu mõnel mesikäpal ja pealuu wõib sull ka nii kõwa olla, kui sa kiidad, aga mõistust ei ole so kõwa pea sees mitte wana krossi eest. Ratsu et sa minu majast minema saad! Küll maailmas so kõwa pealuu pehmeks tehakse just nagu taari raba ja meel pr.... pähe peksetakse."

"Buupea tehakse pehmeks nagu tagumine raba ja keel pantakse peoga pähe," pomises kohtlane kuube selga pannes. "Ega mina tea, mis asjad need on. Peaks ma aga hirmu tunda saama!"

„Ta juhm hakkab weel sõnu pööрма,“ ütles isa paha meelega. „Peaks ma temast ometi lahti saama. Ta notib meid wiimaks kõik maha.“

„Ja ma tahan nad kõik maha noddida, kui nad mulle hirmu ei anna,“ pomises kohtlane, soowis isale ja wennale head elu ja läks.

Kaua aega hulkus ta mööda maid ja linnasid ja tegi kohtlase tempa. Wiimaks jõudis ta ühe kauge kuningriigi pealinna, mille lähedal suures laanes üks päratu suur metshärg ja metsfiga elasid. Need tulid aeg ajalt linna ja surmasid seal siis kõik inimesed ära, kes uulitsa peal juhtusid olema. Kõik katsuti neid mitmel wiisil surmata, aga kõik oli asjata. Kuningas lasis metsa poole linna jõe wahitornid ehitada, kus wahid öö ja päewad wahisid olid ja kurja elajate tulekul linna rahwale teatasid, et kõik aegsaste majadese wiisid põgeneda. Elajad mõurasid siis sagedaste paar päewa tühju uulitsaid mööda ja ei peasenud keegi eluga, kes nende küisi juhtus sattuma. Kuningas lubas wiimaks oma tütre sellele naiseks anda ja teda kuningaks tõsta, kes kurjad elajad ära surmab. Esiotsa katsusid palju noori mehi kallist palka teenida, aga kõik said koledaste otja ja pärast poole ei julgenud enam keegi niisugust katset ette võtta.

Kohtlane hulkus seal linnas mööda uulitsaid ja pomises wahel iseeneses: „Peaks ma hirmu tunda saama.“

„Siin võib hirmu üsna hõlpsaste tunda saada,“ ütles tale üks möödamineja ja jutustas tale hirmsast metshärjast ja metsseast, kui ta kuningale lubamisest.

Kohtlane läks otsekohe kuninga juure järele kuulama, kuidas see lugu dieti on ja imetles selle üle, et terve linna täis rahvast ühest tühjast paljast härjast ja seast mitte jagu ei saa.

Kuninga juure jõudes ütles ta kuningale: „Snimesed räägivad, ja olemat oma tütre lubanud sellele naiseks anda, kes ühe metshärja ja metssea maha notib. Kas lugu on nenda?“

„Nenda see on küll,“ vastas kuningas, „ja on juba palju noori mehi püüdnud seda palka ära teenida, aga kellegil ei ole see korda läinud. Parem jäta see nõu katki. Ega sinagi neist jagu saa.“

„Koh 'põle wiga! Küll ma selle sõnni ja siia pulma päewaks maha notin,“ vastas kohtlane, „ja pealegi ei hooli ma palju sinu tütrest ega kuninga auust, kui ma aga hirmu peaks tunda saama.“

„Ma loodan, et sõnn ja siia sinu hirmu tundma õppimise tuju üsna ära saavad ajama,“ vastas kuningas, „ja sull 'põle wist kaua tarwis oodata, sest et neid tükil ajal enam 'põle näha olnud, mõivad nad juba homme päew väljas olla.“

Kohtlane läks sellepeale kuninga juurest ära linna omale mõitluse paika walmis vaatama ja walitas selleks ühe paksu raudkiwi müüridega

kiriku ukse ees olema lageda platši, mille peal mõned jämedad tammed kasvasiwad. Teisel päewal läks ta wara homiku wõitlus platši peale, wiskas ennast ühe tamme alla külje peale maha ja hakkas pruukosti pidama. Ta ei saanud selle tööga weel üsna walmis, kui juba wahid pasunatega märki andsiwad, et kurjad elajad tulemas olewat. Kohtlane kargas maaft ülese, jooksis kirikuse ja sealt ülese torni, tegi torni luugi lahti ja jäi siis ise alla kiriku ukse peale, suur püss nuga peos, nagu post seisma. Ei tuuritud kaudu, kui metskult rõhkides tuhatnelja kiriku poole tuli. Kui ta kohtlast kiriku ukse peal nägi seismad, tormas ta ka kohe tema kallale. Kohtlane kargas aga sell filmapilgul, kus kull teda kihwaga maha tahtis rabada, kui wälk kiriku ukse taha ja wihane elajas jooksis temast mööda kirikuse, nii mis maa põrus. Kohtlane kargas kirikust wälja, tõmmas ukse kinni ja kuri kull oli wangis. Ta jooksis ja lõhtus kirikus kui hull edasi ja tagasi, aga paksud müürid ei annud järele. Wiimaks jooksis ta ülese torni ja tuli lahtise torni luugi peale. Seda kohtlane just ootas ja hakkas alt sea moodi wastu rõhkima. Kull kargas narrimise peale ülewelt torni luugist kui nool maha ja tahtis narrija kallale minna, aga tema luud ja liikmed oliwad mahakukkudes nenda puruks läinud, et ta enam sugugi edasi ei saanud. Kohtlane wõttis tal nüüd tosku üsna rahulikult wälja. Waewalt oli ta selle tööga walmis, kui ka juba härg mürades nähta-

wale tuli. Kohtlane jäi ühe jämeda tamme kõrva seisma. Härg tormas ta kohe tema kallale. Kohtlane kargas aga kui wälf puu taha ja sõnn jooksis nenda tugewaste wastu puund, et tõine sarm tüki maad puu sisse läks. Enne kui ta aega sai ennast lahti rabada, lõikas kohtlane tal kõri maha ja sõnn oligi walmis surunud.

Nüüd jooksiwad kõik inimesed majadest wälja tale õnne soowima ja ka kuningas tuli oma tütreaga ja ütles: „Siin on so pruut; ja oled teda õigusega teeninud.“

„Di pagana pihta! On sull aga ilus tütar,“ wastas kohtlane. „Ta on wäga mo meele järele, aga sest on kahju, et ma weel hirmu ei ole tunda saanud. Ma pean wist weel hulkuma minema, kuni ma ükskord hirmu tunda saan.“

„Jäe aga siia, armas noormees,“ ütles kuninga tütar mahedaste, sest tal oli waprast mehest kahju, ehk saad aegamööda siingi hirmu tunda.“

Kohtlane jäi ka ja uhked pulmad saiwad peetud, kus sõnni ja siku worsti ja kääki kõigil oma lubaga kül wõtta oli. Kui pulmad peetud oliwad, elasiwad noor kuningas ja kuningaana mõni aeg wäga õnnelikult, muud kui kuningas pomises wahel: „Peaks ma kord ometi hirmu tunda saama.“

Kuningaana wõttis wiimaks nõuks, oma meest ometi korra nõnda hirmutada, et tal eluks ajaks kül peab saama ja laskis selle tarwis hulga wäikseid wiidikaid ja ogaluid püida, pani nad pange täie külma wee sisse ja kallaskalad ja wee öösel

oma mehele särgi alla põue. See ärkas unest ülese ja hakkas karjuma: „Mull on tuline hirm, ei tea mis külmad, libedad, ofalised, suured ja pisutsed asjad mull ometi põues siplewad ja sap-
lewad. Põle ma niisugusid asju enne maa peal tunnud.“ Nende sõnadega kargas ta woodist wälja, kiskus oma särgi seljast ära ja wiidikaid ja ogaluid sadas nagu wihma põrmandale maha.

Noor kuningas jäi sest ajast saadik üsna targaks, ega tahtnud enam ilmaski hirmu tundma õppida, ja walitses kaua õiguse ja heldusega oma alamaid.

Tema järeltulijad elawad wist praegu alles ennemuistese jutu maal.

Синд: 10 коп.

